

Dohnal, Josef

Číst Čechova "klasicky" nebo jinak?

Opera Slavica. 2008, vol. 18, iss. 3, pp. 53-55

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116771>

Access Date: 07. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

matu a neobyčejně barvitá práce a současně hypotéza: život ruského emigranta Dometije Kuzmiče Kopejkina a jeho možná reflexe v životě literárních postav M. Šolochova; typologický ráz má analýza bělehradského kongresu ruských spisovatelů a novinářů a moskevského prvního sjezdu sovětských spisovatelů, v níž autor ukazuje na jejich význam pro srbskou literaturu, ale také na formulaci otázky, zda je jedna ruská literatura, nebo dvě, jež byla zodpovězena až na konci 20. století.

V partii o srbské recepci ruské literatury vévodí *F. M. Dostojevskij na scéně Národního divadla v Novém Sadu*; postupně se do centra pozornosti dostává A. N. Ostrovskij v režii Jurije Lvoviče Jovina-Rakitina (1882-1952) také v Novém Sadu, srbsko-chorvatští zenitisté (čas. Zenit vycházel od r. 1921 v Záhřebu, pak 1924-1926 v Bělehradě) a tvorba ruského futuristy Grigorije Pletnikova, Jeseninův imażinismus a srbské interview Leonida Leonova.

Pro srovnávací literárněvědnou slavistiku Bogdana Kosanoviće je příznačná jistá tradicionalistická zdrženlivost vůči radikálním metodologiím; jeho teoretickou mřížkou prochází jen to, co je podle něho funkční, nikoli vše za každou cenu; jeho obraz srovnávací literární vědy je proto vyvážený a víceaspektový. Typická je také rusko-srbská inklinace daná Kosanovićovým rusistickým školením. A pak je tu nápadné, kolik místa věnuje – kromě specifického tématu první světové války, což ho sblížuje s naším M. Zahrádkou – tradičním autorům spíše realistické nebo novorealistické ražby (A. N. Ostrovskij, M. Gorkij, M. Šolochov, L. Lenov) a jak to vše umně prokládá modernou a avantgardou. Kasanovićův rukopis je v tom unikátní, uvážlivý; jeho pojetí komparatistiky vzbuzuje důvěru a jeho závěry opřené o pečlivou textovou analýzu mají – zdá se – trvalejší platnost.

Ivo Pospíšil

Číst Čechova „klasicky“ nebo jinak?

Jak čteme ruské klasiky. Příspěvky z konference věnované 100. výročí úmrtí A. P. Čechova Ed. Radka Hříbková a Marta Hrabalová. Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, Praha 2005, 218 stran.

Sborník shrnuje příspěvky přednesené na pražské konferenci věnované 100. výročí úmrtí A. P. Čechova – spisovatele, o jeho významu pro světovou dramatickou stejně jako prozaickou tvorbu asi nemá smysl ztrácet slovo. O to možná větší jsou očekávání při otevření sborníku, a proto o něm nebudeme referovat jen přehledově, ale zastavíme se krátce u každého z příspěvků.

Sborník po kratičkém vyznání Jana Kačera otvírá stat' Zdeňka Mathausera, v níž na Čechovovo dílo aplikuje kategorie Heideggerovy filozofické koncepce, především rozladěnost, čímž míní celkové „ladění“ charakteristické pro spisovatelovu tvorbu a nabývající kromě filozofického významu i estetickou dimenzi. Zatímco Mathauser chápe Čechova v tom, že neměl rád, když do jeho her někdo „vnášel něco zvenčí“ (s. 15), Lenka Jungmanová ve svém příspěvku oceňuje právě výrazné proměny interpretace spisovatelových her v inscenacích Petra Lébbla. Teatrologicky zaměřené příspěvky pokračují – Čechovovy inscenace v českém prostředí druhé poloviny 20. století sleduje a Morávkovy inscenace cení Alena Morávková, v polském kontextu pak celé 20. století bilacuje Andrzej Ksenicz. U dramatiky zůstává i Ivana Ryčlová, když porovnává Čechovova dramata s tvorbou Jiho-

afričanky Rezy de Wet, která se jimi nechává více či méně volně inspirovat; úvahy o spodním proudu (konotativních impulsech textu) téma přesahují a směřují k cenným obecnějším úvahám. Do kontextu evropské dramatiky přelomu století uvádí Čechovovy hry i Danuše Kšicová, která se věnuje ornitologické symbolice nejen u ruského spisovatele, ale i u Ibsena a Maeterlincka, ale i se záběrem např. do mytologie či do historie uvádění her sledovaných autorů na jevišti MCHAT. Ezejisticky podanou současnou interpretaci *Racka* pak čteme z pera Františka Bráblíka. Čechov jako jeden z inspiračních zdrojů se objevuje rovněž v následujícím příspěvku – Hana Drozdová si všímá dramatiky Nikolaje Koljady. Její stať je výstižná, svižně psaná, orientovaná na některé prvky Koljadova dramatického díla (apokalyptičnost, vykořenění z domova, absence cílů, čekání na něco, co nepřichází). Stať Andreje Antoňaka představuje Čechova jako druhého (po P. Ja. Čaadajevovi) „moderně uvažujícího Rusa“, který se vzpírá stereotypu „sobornosti“ a nicnedělání v době očekávané, leč nerealizované „globální aktivity“ po zrušení nevolnictví. Do kontextu ruské prózy 19. století (Dostojevskij, Leskov, ...) pak včleňuje A. P. Čechova Ivo Pospíšil – sleduje žánrovou paletu, kterou spisovatel užívá v podtitulu svých děl, a konstatuje, že je dokladem hledání stejně jako (občas) reakce na soudobou literární produkci; zvláštní pozornost pak věnuje *Ostrovu Sachalin*, v němž se podle Pospíšila mísí několik „čistých“ forem, takže nalézt jednoznačné pojmenování výsledného žánru je nemožné. Michal Sýkora pak sleduje ironii jako jeden z tvůrčích principů Čechovovy tvorby. Podle něho je tento zatím ne plně doceněný aspekt autorovy tvorby dokladem protestu proti ploché kauzální spojitosti předchozí realistické etapy ruské literatury i způsobem, kterým jsou testovány ideologické koncepce hrdinů jeho děl. Na „ambivalentní sémantický prostor“ v Čechovově tvorbě poukazuje v dalším příspěvku Oldřich Richterek. Považuje jej za významnou devizu, která umožňuje každému z interpretátorů nalézat vlastní výklad i v dávno „obehraných“ dílech dramatických i prozaických; na příkladu povídky *Černý mnich* pak ukazuje, jak v současných interpretacích klesá význam konkrétní ruské skutečnosti doby autorovy tvorby a roste význam zobecněného lidského poselství, které je v jeho dílech obsaženo. Zdeněk Pechal na jakoby na Richterka navazoval: na příkladu povídky *Poprygun'ja* demonsturuje, jak „banální“ historka nabízí kromě plochého výkladu také podstatně hlubší a díky rafinovanému vyprávěčskému umění také nosnější výklad pracující s konfrontací reality se (subjektivní) vidinou reality. Jiří Honzík využil Nabokovova textu nachystaného pro přednášku na amerických univerzitách a vyzvedl principy, které právě Nabokov cení v *Dámě s psíčkem* a které obecněji vyjadřují některé z hlavních vlastností Čechovovy umělecké metody uplatňované v jeho prózách. V cestě od jednoduchého výkladu Čechovových děl pokračuje i Radka Hříbková, zkoumající fenomén dětství; dospívá k názoru, že se jedná nejen o motivy a specifický dětský pohled na svět užívané v povídkách s dětskými hrdiny, ale i jinde, u dospělých postav, pro které je návrat k dětskému pohledu na svět či k dětství fascinujícím „poodhrnutím opony“ do jiného světa či do jeho jiné dimenze. Přímou se nabízející téma vztahů mezi A. P. Čechovem a N. A. Lejkinem se stalo předmětem tradičně materiálově „podkovaného“ příspěvku Miroslava Zahradky, zatímco Jitka Komendová sleduje to, zda Čechovovi věnoval pozornost i Josef Florian; konstatuje, že ze spisovatelových děl nevydal ani jedině, zato však otiskl dvě Bělého stati – nekrolog a studii o *Višňovém sadu*. O tom, nakolik je v Rusku odkaz A. P. Čechova stále součástí kulturního povědomí píše Jozef Sipko – na dvou konkrétních případech z řady možných prokazuje, že tomu tak stále je. Uvádí dokonce povídku Marka Rozovského, která je přímou reminiscencí na povídku *Košné příjmení*. Jiří Vacek sleduje osudy osob blízkých ruskému dramati-

kovi a prozaikovi po jeho smrti se zvláštním důrazem na jejich pobyt či jiný vztah k Čechám. Sborník doplňuje –bez přímé souvislosti s Čechovem – stať Dity Macháčkové o tom, jak se emancipace žen projevuje v Dostojevského *Idiotovi*, a jako přílohu seznámení s dnešním Badenweilerem a místem Čechova v něm z pera Dušana Šimka stejně jako poznámka Jiřího Fraňka o třech podle autorova názoru neprovedených Mathesiových překladech dramatické tvorby Čechova. Následují fotografie z konference a jmenný rejstřík.

Jak je z výše uvedeného patrné, sborník přináší celou řadu témat, z nichž především studie zaměřené na postižení Čechovovy tvůrčí metody a její inspirativnosti pro literaturu 20. a 21. století považují za velmi šťastné a za doklad toho, že se jedná o osobnost, která se dokázala ve svém literárním díle podívat na člověka jako na předmět svého zobrazení výrazně nadčasově, nejednoznačně, s cílem nepodávat jednoduchou „zprávu“, ale naopak „dolovat“ to obecně lidské, které se jen v různých epochách projevuje „jinak“ podle dobových možností a podmínek. Vzpomínkový charakter některých vystoupení pak přinesl i materiálově či esejisticky pojatá vystoupení, která dokreslují celek, ve sborníku však tak, jak jsou řazena, poněkud oslabují jeho působivost. Členění sborníku nebylo jistě jednoduché – volba schématu *dramatika – próza – ostatní témata* byla pravděpodobně nevhodnější, přesto se nemohu ubránit dojmu, že sborník působí trochu neurovaně – stať následující po sobě bez koncepčního zvážení jejich zaměření, důsažnosti a charakteru. Střídají se „lehké“ vzpomínky či letmé interpretační postřehy s filozofujícími či sociologizujícími úvahami výrazně hlubší povahy. Možná by volba posloupnosti *stať – materiály – vzpomínky* byla vhodnější. To ale nic nemění na tom, že konference i sborník z ní jsou vhodným připomenutím tematické aktuálnosti spisovatelova díla i jeho interpretační podnětnosti více než 100 let od jeho úmrtí.

Josef Dohnal

Na cestě k poznání

Sborník k padesátinám profesora Vladimira Penčeva

По пътя към познанието. Юбилеен сборник с текстове, посветени на Владимир Пенчев, председател на Бохемия клуб. София 2007.

Sborník *Na cestě k poznání*, který vyšel v Bulharsku roku 2007 díky sofijskému *Bohemia klubu*, připomíná významné životní jubileum prof. Vladimira Penčeva – předního bulharského bohemy, folkloristy a etnologa, univerzitního profesora a překladatele. Autoři jednotlivých příspěvků jsou většinou Penčevovi spolupracovníci nebo žáci, a to nejen z Bulharska, ale i z Česka, Slovenska a Makedonie.

Převážná část textů má vědecký charakter a patří do oblasti hlavního vědeckého zájmu samotného Vladimira Penčeva – etnologie a folkloristiky (příspěvky V. Vladimirovové *Národnostní identifikace a integrace evropských národů*, V. Štěpánka *Česká komunita v srbském Banátu v minulosti a současnosti*, M. Hliníkové *Skupinová identifikácia Slovákov z Bulharska /na príklade komunity reemigrantov v Trnave/*) a slovanských literatur (D. Grigorov – *Мъчителният път на познанието /за актуализациите на литературната историография/*, A. Burovová – *Кундера срещу Хавел – тъждеството на противоречията*, M. Černý – *Nad Erbenovým dílem z oblasti slovanského bájesloví*, K Mirakovskí – *Секавањето на детството – L'histoire e на нашиот живот /Горчлива светлина и Патишта. Историографија и Фикција/*). Některé příspěvky jsou obecně bohe-